

Мирон Бендик

Як ми знаємо, першою Євхаристією стала Тайна вечеря, яка відбулася напередодні страстей, смерті й воскресіння Христа. Подія ця, унікальна за суттю і значенням, несла в собі глибокі сенси. Ці сенси надав Тайній вечері Богочоловік Ісус Христос, а Церква, представлена тоді апостолами, поступово все більше й більше входила в них. Ми вкажемо на деякі з євхаристійних сенсів Тайної вечері, а тоді зупинимося на тому, як між ними розумівся євхаристійний піст.

Отож, подія Тайної вечері насамперед історіоспасительно пов'язана зі старозавітною Пасхою, яку вона продовжує. Адже Христос зібрався з апостолами споживати Пасху згідно із законом Мойсея, що його Христос прийшов не порушити, а доповнити (довести до повноти). Ця пасхальна вечеря була нагодою пригадати велику Божу милість визволення народу Божого з єгипетської неволі, шляху народу через пустелю і остаточного входження в Обіцяну Землю. Саме для цього спогаду зібралися на вечерю Христос і апостоли. Однак, після закінчення її, «по вечері», Христос здійснив декілька зовсім нових жестів, неіснуючих у дотеперішніх юдейських практиках. А саме, взяв хліб, а потім вино, благословив їх і дав споживати апостолам, називаючи хліб своїм Тілом, а вино своєю Кров'ю. Нові жести, за словами Христа, означали Новий Завіт, який приходив на зміну завіту Синайському. Саме цю частину пасхальної вечері, що виражала собою Новий Завіт, Христос заповів звершувати апостолам, тобто Церкві.

Крім спогаду про Старий Завіт, Тайна Вечеря з її освяченням хліба й вина була пророчим знаком події, яка ще не настала, а саме, грядущої смерті й воскресіння Христа. Хліб і вино тут поставали знаками вже не часткової, старозавітної, але повної Пасхи, здатної визволити людину не стільки від зовнішнього полону, але глибинно з полону гріху й смерті. Під час Тайної вечері визволення людини вже являлося в знаках хліба і вина, хоча ще не повністю, бо лише на Голготі був розп'ятий той самий Христос, Котрий раніше був на Тайній вечері в знаках хліба і вина. А також ті самі Тіло і Кров, яких причастилися апостоли, були Тілом і Кров'ю Христа в Його воскресінні на третій день. Тому Тайна вечеря, відбувшись у конкретний історичний момент, не обмежувалася ним, але динамічно сягала в майбутнє, уділяючи в момент споживання Тіла й Крови Христа апостолами сили й життєвості Воскреслого Христа, Котрий історично постав перед апостолами трьома днями пізніше. Саме ця динаміка, коли людина в момент споживання причастя отримала більше, ніж могла сама вмістити в даний момент, – ця динаміка зробила вечерю Тайною, а ми в Церкві заговорили про Тайну Євхаристії. Апостоли «вже» тайно причащалися Воскреслого Христа, хоч історично, назовні, воскресіння ще не відбулося. Це дозволяє нам наблизитися до ще однієї грані Тайни, до ще одного сенсу Тайної вечері. Адже воскресіння Христа, яке сталося в історії, є явленням Божої слави. Вона стала явною «вже» третього дня, хоча повнота явлення Божої слави – «ще» попереду. Ми очікуємо цієї повноти, називаючи її другим пришествям чи зновупришествям Христа. Тобто, парадоксально кажучи, друге пришествя Христа вже почалось у Його воскресінні, триває у Євхаристії і досягне вершини в повноті цього пришествя наприкінці часів. Євхаристія, під час якої вже святкуємо зновупришествя Христа, готує нас до ще більшої повноти. Наша повна готовність до пришествя Христа і стане знаком повноти часів, виявлених у Дні Господньому, котрий ми популярно називаємо кінцем світу. Кожний історичний День Господній, котрим є щотижнева неділя, є знаком того остаточного Дня, до котрого готує недільний день. Приймання Тіла і Крови прославленого Христа в знаках хліба і вина, з одного боку, вже є участю в повноті

Царства Божого, проте, саме знаки хліба і вина свідчать нам, що участь ця є неповною, через посередництво знаків. Іншою формою вияву неповноти спілкування є євхаристійний піст — утримання від засідання за спільний стіл. Христос неодноразово порівнював Царство Боже до гостини. Тайна вечеря, під час якої за спільним столом спілкувалися Христос і апостоли, Бог і людина, несла в собі також сенс Царства Божого. Христос сам згадував під час неї, що не споживатиме з плоду виноградного, аж доки не засяде в Царстві Отця. Оце «не споживатиме» – вираз шляху до більшої повноти, вираженої в повноті споживання. Натомість теперішня «неповнота» й виражається зовнішнім постом і прийманням неповноти знаків хліба і вина. Якщо кожна неділя, під час якої звершується Євхаристія, є неповним виявом більшої Повноти Царства Божого, то, аналогічно, кожний день тижня є по-своєму неповнотою, скерованою до повноти неділі, коли звершується часткове, в знаках хліба і вина, явлення в історії Дня Пришестя Господнього.

Часослов, який віддзеркалює християнське відчуття кожного дня, не передбачає у звичайний день Євхаристії чи Божественної Літургії. Звичайний день має завданням усвідомити неповноту існування людини, ще не готової до повного сопричастя з Богом. Однак, через певні знаки євхаристійного характеру, Часослов посилює тугу за Днем Господнім і очікування Його Пришестя. Такими знаками Часослов уважає споживання їжі (під час вечері й обіду), які в Часослові обрамлені відповідними молитвами. Якщо вечірне споживання їжі (вечеря) є знаком райського споживання людини в Адамі від Христа – Дерева життя, тобто райської Євхаристії (подяка Богові), то обідня трапеза прямо пов'язується з Тайною вечерею і розглядається як земна неповнота на шляху до повноти небесної. Тобто споживання земної їжі не є повнотою, але знаком і шляхом до небесної повноти (Євхаристії). Парадоксально кажучи, споживання їжі поза Євхаристією є постом, виразом неповноти. Літургійним виразом туги за повнотою споживання Бога, котра ще попереду, є Послідування Обідниці, котра відтворює окремі моменти Божественної Літургії, проте, не має в собі Євхаристії. Такими моментами Літургії в Обідниці є три «ізообразительні» псалми з гимном «Єдинородний Сине» після другого псалму, Апостол і Євангеліє, Вірую, Будь ім'я Господнє і Відпуст. Як бачимо, Обідниця являє собою щоденну згадку про Божественну Літургію, яка відправляється в неділі і свята. Прагнення сопричастя з Богом, повнота якого ще попереду, і є підставою євхаристійного посту. Часослов, поглиблюючи в людині прагнення Бога (піст), робить це через молитву, а тоді через милостиню, явлену в щоденній праці, щоб таким чином максимально підготувати її до зустрічі з Богом у День Його Пришестя.

М. Бендик. Розуміння євхаристійного посту в Часослові // Слово №2 (27) (2006) с. 14-15